

Amalariusz z Metz, *Dzieła*, Tom 1: *Święte obrzędy Kościoła*, przekład zbiorowy z języka łacińskiego, redakcja ks. Tadeusz Gacia, wstęp ks. Janusz A. Ihnatowicz, przypisy i bibliografia Agnieszka Strycharczuk, Towarzystwo Naukowe KUL, Lublin 2016, ss. 498

Publikacja powstała w ramach badań statutowych prowadzonych w Instytucie Filologii Klasycznej KUL. Przekładu dokonał zespół translatorski przy Katedrze Literatury Łacińskiej Antyku Chrześcijańskiego i Czasów Nowożytnych Instytutu Filologii Klasycznej KUL:

ks. Jarosław Adamiak: *De ecclesiasticis officiis*, ks. III;

ks. Tadeusz Gacia, *De ecclesiasticis officiis* ks. I, IV, 1-3; 9-29; 41-47; *Epistulae*; Natalia Turkiewicz, *Epistula Amalarii ad Carolum imperatorem de scrutinio et baptismo*;

ks. Adam Wilczyński, *De ecclesiasticis officiis*, ks. II, IV 4-8; 30-40.

Całość przejrzał i dokonał poprawek, ujednolicenia terminologii oraz stylu ks. dr hab. Tadeusz Gacia.

Wielkim zaszczytem dla tłumaczy i wydawców był fakt, iż pracy nad przekładem dzieł Amalariusza i całemu Instytutowi Filologii Klasycznej pobłogosławił specjalnie papież senior Benedykt XVI. Wyraził swą radość z tego, że dedykowano mu całą pracę i prosił, by łacińska dedykacja została zamieszczona na pierwszej stronie wydania. Specjalne wydanie pierwszego tomu zostało wysłane do Watykanu, do klasztoru *Mater Ecclesiae*.

Książka została nagrodzona przez Kapitułę Wydawców Katolickich wyróżnieniem Feniks w kategorii „tłumacz” w 2017 roku oraz została uznana przez Jego Magnificencję Rektora KUL za wydarzenie roku akademickiego 2015/16 na Wydziale Nauk Humanistycznych.

Zasadniczą część książki poprzedza dedykacja *Sanctissimo Domino Papae Benedicto XVI* oraz list napisany w nader serdecznym tonie *ex Aedibus Vaticanis*, X.V. MMXVI i przesłany w imieniu papieża seniora Benedykta XVI *Egregio Doctori Thaddaeo GACIA*, podpisany przez Paulus Borgia, *Assessor Secretariae Status*. Po dedykacji i liście papieża seniora do

ks. profesora Tadeusza Gaci autorzy dzieła umieszczają przedmowę (s. 9-11) i wstęp (s. 13-27). Po nich następuje translacja *De ecclesiasticis officiis vel Liber officialis* ('Święte obrzędy Kościoła' – s. 53-456). Po przełożeniu wielkopomnego dzieła autorzy podają „Objaśnienia niektórych terminów występujących w przekładzie” (s. 457-459), następnie bibliografię (s. 461-466), notki o autorach i tłumaczach (s. 467-468), skorowidz cytatów i referencji (s. 469-481), indeks osobowy (s. 483-488), wreszcie spis treści.

Autorzy przekładu stworzyli dzieło, którego nie można przecenić. Wreszcie Amalariusz z Metz, wielki teolog liturgii żyjący na przełomie VIII i IX wieku, przemówił po polsku. Praca lubelskich filologów jest drugim nowożytnym tłumaczeniem pism Amalariusza (w roku 2014 ukazał się przekład jego pism na język angielski). Szkoda, że autorzy nie podali obok przekładu tekstu w oryginale łacińskim, przypuszczalnie zdecydowała tu wielkość dzieła. Jak się zdaje, myśleli o tym autorzy, dlatego po przełożonym na język polski tekście podają krótki wykaz tych spośród określeń użytych w przekładzie, które prawie po dwunastu stuleciach mogłyby być niezrozumiałe dla dzisiejszego czytelnika. Dzieła Amalariusza z Metz są – jak pisze ks. Tadeusz Gacia – „świadectwem tego, jak rozumiano officium divinum w poprzednich epokach” i „mówią pośrednio o tym że liturgia kształtowała naszą kulturę, a jej bramą na cały świat był język łaciński” (s. 11). Piękne stwierdzenie. Ks. profesor pisze też, że Katedra Literatury Łacińskiej Antyku Chrześcijańskiego i Czasów Nowożytnych KUL włącza się w misję naszej *Alma Mater* przekazywania i obrony kultury chrześcijańskiej, bo pamięć jest nie tylko kultem przeszłości, ale może też być zaczynem przyszłości.

Wiele wnoszący i bardzo wprowadzający w problematykę dzieła Amalariusza z Metz jest wstęp autorstwa ks. Janusza A. Ichnatowicza. Autor wstępu ukazał eklezjalny i intelektualny kontekst działalności naszego autora ery karolińskiej, jego wkład w odnowę liturgii i kaznodziejstwa liturgicznego epoki karolińskiej oraz podstawową zasadę interpretacji liturgii. Odnowa karolińska, chociaż miała na celu *renovatio imperii*, to jednak najbardziej zależało jej na odrodzeniu moralnym społeczeństwa. Dla ewangelizacji potrzebne było wykształcenie. By je zdobyć, potrzebna była znajomość poprawnej łaciny. Pałacowa szkoła w Akwizgranie przekształcona w instytucję dawała wykształcenie w sztukach wyzwolonych *trivium* i *quadrivium* oraz wiedzę religijną. Oznaczało to studium Pisma Świętego i dzieł Ojców Kościoła. Amalariusz był zaangażowany w reformę liturgii gallikańskiej i jej wyjaśnienie. „Święte obrzędy Kościoła” Amalariusza z Metz stanowią jakby encyklopedie liturgiczną. Każdy czytelnik może w nich znaleźć nie tylko opis obrzędów liturgicznych sprawowanych w kró-

lestwie Franków, lecz także ich teologiczne wyjaśnienie. Oprócz tłumaczenia najważniejszego i najobszerniejszego spośród pism wielkiego teologa liturgii przełomu VIII i IX wieku autorzy zamieścili w tym tomie także kilka listów Amalariusza i do Amalariusza, wśród nich list Amalariusza do cesarza Karola o skrutynium i chrzcie. Amalariusz przemawia od niedawna dzięki naszym autorom przekładu także po polsku.

Dla ewentualnego pogłębieniu studium poświęconego Amalariuszowi autorzy podają najważniejszą bibliografię. Bardzo przydatny jest także indeks cytatów i referencji oraz indeks osobowy. Całość, jaką otrzymuje polski czytelnik, jest imponująca. Książka winna znaleźć się w rękach ludzi kultury, zwłaszcza nauczających liturgiki i sprawujących liturgię.

Ks. Augustyn Eckmann, Lublin – KUL

Amalariusz z Metz, *Dzieła*, Tom 2: *Porządek antyfonarza, Inne pisma o świętych obrzędach, Reguły życia duchownych i mniszek*, przekład zbiorowy z języka łacińskiego, redakcja ks. Tadeusz Gacia, przypisy i bibliografia ks. Jarosław Adamiak i Natalia Turkiewicz, Towarzystwo Naukowe KUL, Lublin 2017, ss. 465

Dzieła Amalariusza przełożył zespół translatorski przy Katedrze Filologii Łacińskiej Instytutu Filologii Klasycznej KUL:

Ks. Tadeusz Gacia: *Porządek antyfonarza; Wyjaśnienie Mszy w dwóch księgach*, ks. I-II;

Bogusława Frontczk: *Objaśnienie kanonu mszalnego*;

Ks. Tadeusz Gacia: *List do Opata Hilduina o terminach święceń i o suchych dniach*;

Ks. Adam Wilczyński: *Reguła życia duchownych*;

Agnieszka Strycharczuk: *Reguła życia mniszek*.

Książka jest dziełem czterech osób: trojga filologów i jednego teologa. Nad całością czuwał ks. dr hab. Tadeusz Gacia, który przejrzał przekład, poprawił i ujednotocił terminologię oraz styl. Tom 2 jest kontynuacją tomu 1 dzieł Amalariusza z Metz.